

Hõimupäeva

Hind
10 senti

Õpilasteleht

NR. 3

12. OKTOOBER 1938

VII AASTAK.

ISELOOMULIKKU HÕIMUMAALT

P
A
R
V
E
P
O
I
S
I
D

1000-
J
Ä
R
V
E
M
A
A
L
T

P
I
L
T
A
V
A
R
A
S
T
P
U
S
T
A
S
T

„Õpilaslehele“ kirjutanud Akadeemilise Hõimuklubi esimees E. Looga

HÕIMUAADE KINDLUSTAB ME RIIKLIKKU ISESEISVUST

Mõtteid 10. hõimupäeva puhul.

Tänavu pühitseme Eestis juba 10-ndat üldist hõimupäeva. Päeva, mil tuletame meelde oma päritolu, lähimaid ja kaugemaid sugulasrahvaid kui ka oma enda rahva liikmeid, keda elu on paisanud laiali mitmesse ilmakaarde.

Meie soome-ugri rahvad on võrsunud samast kannust, mille juured ulatuvad sügavale ja kaugele tuhandeisse aastasse. Meie soo ajalugu pole rikas värvide ja hiilguse poolest. Kõneldakse küll Permi kuningalinnade toredusest, sürjäani päalikut vaprusest võitluses Moskva vastu, madjaari ratsasalkade kangelaslikest rünnakuist, laulust ja luulest Ungari lagendikel, soomlaste ja eestlaste sitkusest ja töökusest — kuid palju on sellesse segatud rõhumist ja alistumist, valu ja kaebeid, nälga, taude ja surma, lahkelsidid ja vaenu. Oleme ometi kasvanud seesmiselt, oleme kasvanud ühtlaselt, kuni küpsesime vabadusele. Vaba on nüüd madjaaride maa, vaba taevaskardub kõrgelt Eesti ja Soome üle ning meie kaugemad sugulased, isegi väike liivi rahvas elavad praegu teadlikku tõusuaega.

Hõimuaade on laiendatud mõttes iseseisvusaade. Ta põhjeneb otse eisisade töö saavutusil. Ja nagu pole mõeldavad oksad ilma tüveta, lapsed ilma vanemateta, pole ka mõeldav nende väikerahvaste arenemine ja tulevik, kes unustavad kooshoiu tähtsuse ja oma ühise algupära.

Käesoleval aastal pühitsesime oma kalli kodumaa 20-ndat iseseisvuse aastapäeva. See pole tähtis üksi Eestile, vaid see on kõige lähemas ühenduses kogu soome-ugri hõimu ajalooa.

Meie iseseisvuse saavutamisel etendasid pääosa kaks tegurit: eesti rahva kultuuriline valmisolek iseseisva riigi loomiseks ja maailma ajaloo poliitiline moment, mis võimaldas seda valmisolekut teostada.

Samad tegurid olid aga maksmas kogu soome-ugri hõimu kohta, ühel osal vähem, teisel rohkem, ja meie ei liialda sugugi väites, et Maailmasõda ja selle tagajärjed olid pöördepunktiks kogu soome-ugri hõimu ajaloos.

Suurim soome-ugri rahvas, ungarlased, on

juba üle tuhande aasta riiklikku elu elanud. Kuigi Ungari riik oli alguses täiesti iseseisev, pidi ta vahepeäl ajaloo saatuse sunnil oma vabaduse osaliselt kaotama. Maailmasõda tegi Ungari jälle iseseisvaks omaette riigiks, kuigi see nõudis Ungarilt määratud ohvreid, sest rahulepingu alusel kaotas Ungari suure osa ungarlastest asustatud maid ühes 3,5 milj. ungarlasega. See on kahtlemata suur lõök Ungarile. Kuid maailma ajalugu pole veel lõppenud.

Teine suurem soome-ugri rahvas, soomlased, on ka mõnda sada aastat riiklikku elu elanud, kuid täieliku iseseisvuse saavutasid nad alles Maailmasõja ja Vene enamlike revolutsiooni ajal. Soome iseseisvus kuulutati välja ligi kolm kuud enne Eesti iseseisvust.

Mis puutub teistesse soome-ugri rahvastesse, siis on kindlasti nendegi seisukord päälle Maailmasõda suuresti muutunud paremuse poole. Nõukogude-Vene on teatavasti maksma pannud enese juures väga keerulise mitmeastmelise ühisriikliku korra, millest üksikud rahvad on selle võrra osa saanud, kuivõrd nad ise valmis olid enestele osariiklike või autonoomseid õigusi nõudma ja neid teostama.

Kuid Maailmasõda pole suutnud kõiki küsimusi lõplikult lahendada. Osa rahvaid on praegugi kas täielikult või osaliselt teiste rahvaste surve all, mõnegi rahva etnograafilise ala on praegu tükeldatud mitme riigi vahel, mõnigi rahvusvähemus on oma rahvuskultuuriliste õiguste poolest mitte küllalt rahuldavas seisukorras.

Meie sooviks on, et rahvad elaksid üksteisega rahu. Kuid kahjuks ei olene see kaugeltki meist, s. o. soome-ugri hõimust, vaid hoopis muist maailma ajaloo teguritest, kuigi soome-ugri hõimurahvad võivad teatava osategurina kaasa mõjuda. Kõige parema tahtmise juures ei või meie teada, mis tulevik toob, vaid peame valmis olema igasugusteks võimalusteks. Kui läheb maailma edaspidine arenemine rahulikkude rada, siis katsuvad soome-ugri hõimu kuuluvad rahvad ennast võimalikult täielikult maksma panna selle arenemise piirides. Loomulikult katsuvad iseseisvad soome-ugri riigid saavutada omi etnograafilisi piire vastavate kokkulepete kaudu. Samuti katsuvad soome-ugri vähemusrühused muus mais ennast võimalikkuse piirides organiseerida ja rahvuskultuuriliselt ennast alal hoida ja arendada.

Nii või teisiti, üks on aga kindel: kes sisemiselt ja sellega ühtlasi harilikult ka väliselt tugev on, see suudab ennast suuremiski raskustes alal hoida ja enese tulevast vaba arenemist kindlustada. Seepärast ongi

**soome-ugri hõimu päevaülesandeks sise-
mise jõu kogumine enese tuleviku kind-
lustamiseks**

niisugusel kombel ja niisugustes oludes, nagu seda ette kirjutab üldine maailma ajaloo arenemiskäik.

Järg lk. 14

Nr. 3 lk. 2

SEITSEMÄN VELJESTÄ

Alljärgnev katkend on võetud soome kirjaniku A. Kivi romaanist „Seitse venda“ (Eesti Kirjanduse Seltsi kirjast.)

Aleksis Kivi (A. Stenvall) sünd. 1834 Uusimaa läänis. Vaeseist oludest tõusis A. Kivi kirjandusmaailma tunnustatud meheks, kuigi see tunnustus tuli alles pärast surma. A. K. suri a. 1870. „Seitse venda“ on A. Kivi tähtsaim teos.

Kuid nüüd riided särgini seljast maha, ja üles lavale. Kuid ega me kohe veel silma kinni pane, vaid vestame sääl lava soojuses vahutava õllekibu ääres ja tõrvase pirru lõkenduses lõbusaid lugusid ning muinasjutte.

Nad tõmbasid riided seljast, täitsid veel kord kibu õllega ja asusid üheskoos lavale. Sääl istusid nad kõik särgiväel õlgasemel haudavas kuumuses. Usinalt käis vahutav kibu mehe käest mehe kätte ringi ja palgi praos lõõmas männipirru kuldne leek. Kuid siis torkas Juhani pähe mõte ja langes ta suust lause, mille tagatipuks oli raske õnnetus.

Juhani. Siin nüüd peesitame end kui pärvorstid ahju õlgedel, ja soojust annavad meile kuumad kerisekivid. Eero, viska õieti kerisele kannutäis õlut, et teaksime, kuis ka odra-märjukese leil maitseb.

Tuomas. Mis hull mõte see oleks?

Juhani. Tore mõte. Viska.

Eero. Ma tahan vanema sõna kuulda.

Juhani. Paar kannu õlut kerisele!

Tuomas. Mitte tilkagi! Kui ma säält vähematki susinat kuulen, siis on see õnnetu, kes seda on teinud.

Aapo. Ärgem raisakem hädä jooki.

Timo. Pole meil rikkust, et õlleleilis elada, kaugeltki mitte, kaugeltki mitte.

Juhani. Oleks aga lust seda maitseteda.

Tuomas. Mina keelan seda kindlasti.

Juhani. Oleks aga lust seda maitseteda. — Või äsjases maadluses on Tuoma kuklakarvu suurel viisil kergitanud, ja nüüd mõtleb ta oma hääksarvamise järele siin majas valitseda. Pea siiski meeles, et mõru sapp, kui ta õieti paisub, poisile kakeluses seitsme mehe jõu annab. Nii või teisiti, kuid minu silmad ei mõtlegi veel sinu viibet oodata.

Simeoni. See on maadluse vili, puha maadluse vili!

Juhani. Anna üks kähvak, Eero. Mina vastutan asja eest ja kaitsen sind.

Eero. See on vanema käsk, ja mina pean kuulama; muidu on mul otse jõuluõöl hundipass pihus.

Siis täitis Eero väledalt Juhani tahtmise, hambaid ühte purre ja huuli kelmiks muigeks pigistades, ning peatselt kostis keriselt laksak ja kohe selle järele kõva kohatus. Nüüd kargas Tuomas julmana üles ja tormas Eero poole, kuid Juhani ruttas nooremata venda kaitsema. Sellest tõusis nüüd üldine rüeslus, mille hoos põlev pird lavalt alla põrandale paisati. Venaste tähelepanemata süütas see sääl peatselt tule õlgedesse. Nagu ring vee pinnal ühtlaselt ja kõigile poole laieneb, nii suurenen ühtsoodu ka tule hele sõõr põrandal. See ulatus ikka kõrgemale ja puudutas juba lava, enne kui majaanikud eneste all hädaohtu märkasid. Kuid hilja märkasid nad seda, et veel midagi päästa, päälle oma ja loomade elu, kes majas leidusid.

Leegid lainetasid juba laialt, ja suur oli häda ning möll. Kõik tormasid ukse poole, mille avanedes mehed, koerad, kass ja kukk hirmsa kisuga pea ühel ajal välja kargasid. Näis, nagu oleks maja nad ühes suitsuga oma kurgust välja lumisele maale oksendanud, kus nad seisid, võidu kõhides. Kuid viimsena astus Lauri välja, päitseid pidi Valget talutades, kes muidu igatahes tulekahju ohvriks oleks jäänud. Akende väikestest aukudest ja viimaks nii uksest kui katusest tungis juba vägivaldne leek välja. Leekide keskel lõomas Impivaara tugev maja. Kuid lumisel väljal seisid maja elanikud kaitseta, sest ka süsionn, nende esimene siinne päävari, oli juba maani maha rebitud, ja ait oli harvalt ehitatud nagu harakapesa. Sääli siis seisid vennaksed, ja nende ainus kaitse tuulte ning pakase vastu oli takune, lühike särk. Isegi müitse pääkattedeks ega viiskusid jalga ei suutnud nad tulest päästa. Endisest kraamist olid alles ainult püssid ja tohikupaunad, mis enne leilivõtmist aita olid viidud. — Kuid lumes seisid vennaksed, kõik selgudega vastu kohisevat tuld, kord paremat, kord pahemat jalga kergitades ja soendades; ning punetasid need lume ja tule hautatud jalad, punetasid kui hanede varbalestad.

Nad nautisid viimast hääd, mis nende maja neile veel andis, nautisid tule soojust; ja suur oli nende tuli. Vägevalt tõusis leek kõrgusse, kõigile poole kumas hõljuv valgus, ja samalsused kuused mäeharjal naeratasid mahedalt kui koidu tulles. Tõrvaskändude virmast tõusis suits pilvedesse, paks ja pigimust, ning keerles koonaldena taeva kummi all. Kuid raiesmaal ja ümbruses oli valge, valitses punerdav päev talveöö südames, ja imelikku viirastust võorastades vaatasid linnud piludes puude lumiseilt oksilt, kuis Impivaara vägevalt ehitatud maja sööks ning tuhaks muutus. Kuid vihaseilt juukseid kiskudes ja mures seisid vennaksed sääli ümber, seisid kõik seljaga vastu tuld ning tõstsid kordamööda jalataldu soendava tule poole. Pikkamööda vähenes ometi nende tuli, vajus lõppeks tukkidena alla, ja tuhandeist praksuvaist sädemeist täitus õine õhk. Hirmuga panid siis vennaksed tähele, et taevas selgeks hakkas lõõma ja tuul lõunast põhja pöördus. Ilm oli soojast pakaseks muutumas.

A p o. Tulest pääsime, kuid pakase ohvriks. Vaadake:

taevas selgib ja külmalt puhub juba põhi. Vennad, hädaoht on hirmus.

J u h a n i. Surm ja needus! Kes on kõiges selles süüdi? T u o m a s. Kes! Sa tuleroog küsid veel? Kui ma nüüd õieti teeksin, siis virutaksin su sinna tulisesse tuhka praadima.

J u h a n i. Ei iial tee seda üks Tuomas, ei iialgi. Kuid neetud olgu see mees, kes selle põrguöö toime pani!

T u o m a s. Ta neab end ise.

J u h a n i. Neetud olgu see mees, nimelt Tuomas Jukola.

T u o m a s. Ütle seda veel teine kord.

J u h a n i. Tuomas Juhani poeg Jukola on kõiges selles süüdi.

A p o. Tuomas!

S i m e o n i. Juhani!

L a u r i. Tasa!

T i m o. Nüüd ei pääse te üksteise kallale, ei pääse, teie sänid. Ja, ja, oleme viisakalt ja soendame end vennalikult.

S i m e o n i. Te jumalavallatud!

A p o. Eemale viha ja riid, kui meid kõige armetum surm ähvardab.

T u o m a s. Kes on süüdi, kes on süüdi?

J u h a n i. Mina olen süütu.

T u o m a s. Süütu! Tuli ja välk! ma söön su elavana!

Ä a p o. Korralikult, korralikult!

S i m e o n i. Jumala pärast, korralikult!

A p o. Süütu või süüdlane, see jäägu nüüd otsustamata, kui meie ainus pääs on põgenemine. Meie maja on tuhas ja pea alasti seisame hangel. Mis on väärt see takune särgiräbal? Hää siiski, et meie püssid ja laskemoon sinna aita jäid, sest sõjariistu on meil nüüd tarvis. Teerimäelt kostab huntide ulguv hääl.

T u o m a s. Mis peame siis tegema?

A p o. Ei tea muud nõu, kui et Jukola poole kiirustame, kiirustame kahvatja surma nimel. Kaks meest ratsutagu ühtsoodu Valge seljas ja teised jälgigu joostes. Nii sündigu: korda mööda joostes, korda mööda ratsutades. Hobune aitab, et siis kogu tee pole tarvis hange tallata, ja ehk pääsime veel Jumala abiga.

MEIE SUULEGA OMA S

L. Valg, 13 a.
Sindi

VÄLISEESTLASED

Kutsuvad tundmatud kauged rannad
enda poole ja võluvad.

Kõik sa siis saatuse hoolde annad
ja tõttad sinna, kust leiad nad.

Kas alati säääl leitaks' õnne?

Kas muretult lä'eb elutee?

Kuid ikkagi sa muret tunned
ja sääligi poetad silmavee...

Siis tunned hõimuvere hüüdu,
tugevaks saab tiib,
mis üle merede ja maade
sind kodumaa le viib.

R. Jürisson, Randvere

MEIE SEINALEHT „KOIT“

Tegelikke hõimusuhteid

Randvere Algkooli seinalehe „Koit“
esimene number ilmus 1931. a. 14. dets.
Sama aasta 28. okt. asutati Randvere
Algkooli Lootusring ja see otsustaski
hakata välja andma seinajaalehte. Alul
kinnitati tööd — jutud, luuletused ja
pildid, nõpsikutega seinale tumepunase-
le lauapaberile. Esimesed n-rid olid mui-
dugi rasked välja anda, sest poldud sel-
le asjaga veel „kursis“, kuid pärastpoole,
kui oldi juba harjutud, kleebiti tööd kol-
lasele pakkimis-paberile ja see kinnitati
siis seinale lauapaberile. Ühe lk. suu-
rus oli 21×40 cm. Niisuguseid lehti anti
korraka välja 2, väljaarvatud Vabadus-
päeva ja teiste tähtpäevade eri num-
brid, mis olid harilikest suuremad.

Leht ilmus esimesel aastal ainult
laupäeval, kuid teisel aastal tuli toime-
tusse niipalju kaastööd, et lehte hakati
välja andma esmasp. ja neljapäeval. Va-
hetati kaastööd isegi Soomest Koi-
visto Algk. ja Läänemaalt Nassu ja
Haimre Algkooliga.

Suur kaastöö saatmine oli tingitud
sellest, et koolis ei olnud ühtegi organi-
satsiooni pääle Lootusringi. Õppetööst
jäi niikuinii aega üle ja see pühendati
seinajaalehele. Toimetusse saabus isegi

L. niipalju töid, et halvemad söi kuri „hun-
dipapa“ ära.

Alates 1934. a. ilmus leht jälle endi-
selt 1 kord nädalas. Samal aastal asutati
kooli Noorkotkaste ja Kodutütarde rüh-
mad ja siis tuli toimetusse veel vähem
kaastööd.

1936. a. Kooperatiivi asutamisega tuli
seinajaalehte veel vähem kaastööd, nii et
toimetajail tuli tihti suur osa lehest täi-
ta. Alates 1937. a. tuli leht eelmissist
suurem — andes korraka 4 lk. välja —
ja iga nr. ilmus enamasti toimetajate
oma tööd. Praegu see asi polevat
eelmissist aastaist ka parem sugugi.

Kaastöö vähesus oli tingitud sellest,
et ärksamad õpilased olid organisatsioo-
nide töösse rakendatud ja need, kes ei
kuulunud kuhugi organ., need ei teinud
ka kaastööd.

Sl. „Koidu“ toimetajatepere on ol-
nud ka mitmekesine; vahel poiste, teisel
jälle tüdrukute enamusega. Lõpuks
võime ütelda, et sl. „Koidu“ 1932.—34. a.
ilmumine oli sl. „õitseag“.

EESTI KAPP

A. Urbanik
Tõrva

J.
Pliats

Pál-tánava poisid

Katkend on võetud ungari kirjaniku Ferenc Molnár'i teosest „Pál-tánava poisid“ (Kirjastus „Maa“ Tallinn).

Ferenc Molnár (loe färants molnaar) sünd. 1878. a. Ta on tuntud hää draamakirjanikuna. Tema noorsoojutustus „Pál-tánava poisid“ ilmus a. 1907 vaimustades kõiki noori.

— Elagu! — karjusid punasärgid ning tõstsid oma odad üles.

Päälk andis vaikimiseks märku.

— Ma pean sult veel midagi küsima. Kuidas sa arvad, kas Pál-tánava omad aimavad, et sa meie hulka kuulud?

— Ei tahaks uskuda, — vastas uus leitnant. — Kuigi nende hulgast mineval korral keegi siin oli, kui punane sedel puu külge pandi, ei oleks see pimedas ometi mind võinud näha.

— Nii võid sa siis rahulikult homme pääle lõunat nende hulka minna?

— Kahtlemata.

— Nad ei hakka sind milleski kahtlustama?

— Ei. Ehk kui kahtlustabki keegi, ei usaldaks see siiski millestki hingata, sest nad kõik kardavad mind. Nende keskel ei ole ühtainustki julget poissi!

Sääl segas üks peenike hääl vahele:

— See ei ole õige!

Kõik vaatasid ringi. Ats Feri küsis üllatunult:

— Kes räägib?

Keegi ei vastanud. Ning seesama peenike hääl kõlas jälle:

— See ei ole õige!

Nüüd oli neil selge, et hääl suure puu ladvast tuli. Selle pääle hakkasid oksad raksuma, keegi kahistas lehtede vahel ning mõne silmapilgu pärast ronis väike valgevereline poiss puu otsast maha. Kui ta alumiselt oksalt maha oli hü-

panud, hakkas ta rahulikult oma riideid puhastama, jäi siis sirgelt seisma nagu tikk ning vaatas teravalt punasärgide otsa. Keegi ei osanud ei musta ega valget lausuda, nii üllatas neid kõiki äkki nende sekka ilmunud väike võõras.

Geréb kahvatas.

— Nemecek! — pomises ta hirmunult.

Ning väike valgevereline vastas selle pääle:

— Muidugi, Nemecek. Mina olen. Ja ärge asjata pääd murdke, kes Pál-tánava omade lipu ära varastas sõjariistadelaost, sest mina olin varas. Siin ta on, näete. Minul on see väike jalg, mis isegi Vendaueri jalast on väiksem. Ja ma ei oleks sõnagi lausunud, ma oleksin võinud ülal ladvas olla, seni kui teie kõik oleksite oma teed läinud, ma küürutasin sääl juba poole neljast saadik. Aga kui Geréb ütles, et meie keskel kedagi ei ole, kel julgust on, siis mõtlesin ma: „oota, ma tahan sulle näidata, et ka Pál-tánava omade hulgas leidub julgeid poisse, kui mitte kedagi muud, siis ometi Nemecek, reamees!“ Näete, siin ma olen, ma kuulasin teie nõupidamist otsast lõpuni päält, ma varastasin lipu tagasi, nüüd tehke minuga mis tahate, pekske mind, kiskuge lipp mu käest ära, sest hääga ei anna ma lippu ometi teile. Noh, noh, hakake pääle! Olen ju mina üksipäini, kuna teie olete kümnekesi.

Kõige esmalt said Pásztorid oma külmavereluse tagasi. Nad tungisid Nemeceki juurde ning võtsid mõlemalt poolt tema kätest kinni. Noorem Pásztor seisis paremal pool ning sirutas juba käe välja, et lippu ära võtta, sääl kõlas sügava vaikuse sekka Ats Feri hääl:

— Pea! Ärge puutuge.

Pásztorid vaatasid imestunult oma pääliku otsa.

— Ärge puutuge! — sõnas see. — See poiss meeldib mulle! Sa oled julge poiss, Nemeček, või kuidas sind kutsutakse. Siin on mu käsi. Tule meie, punasärgimeeste, hulka!

Nemeček raputas eitavalt pääd:

— Ei kunagi! — vastas ta kangekaelselt.

Ta hääل värises, kuid mitte kartusest, vaid ärritusest. Kahvatanud, tõsise näoga seisis ta ning kordas:

— Ei kunagi!

Ats Feri naeratas. Ta lausus:

— Kui sa meie hulka ei taha tulla, ei tee see ka viga. Ma ei ole kedagi meie hulka kutsunud. Kes siin on, see on ise siia tahtnud tulla. Sina oled esimene, keda ma olen kutsunud. Nõnda siis, kui ei taha, siis ära tule...

Ning ta keeraski talle selja.

— Mis me ta'ga teeme? — küsisid Pásztorid.

Päälük vastas üle öla:

— Võtke ta käest lipp ära.

Vanem Pásztor sai ühe ropsuga Nemečeki nõrgast käest punarohelise lipu oma kätte. Ta sai haiget, Pásztoritel olid väga kõvad rusikad, kuid väike valgevereline surus hambad kokku ja ühtki häält ei tulnud tema suust.

— On käes! — teatas Pásztor.

Kõik ootasid, mis nüüd tuleb. Misuguse hirmsa nuhtluse määrab vägev Ats Feri. Nemeček seisis kangekaelselt oma kohal ning litsus hambad kokku.

Ats Feri pöördus tema poole ning andis Pásztoritele märku:

— Ta on väga nõrk. Läbi tuuseldada oleks pisut palju olevat. Aga... Ujutage teda vähekesi.

Vali naer oli punasärgide poolt vastuseks. Ats Feri naeris, Pásztoridki naersid, Szebenics viskas oma mütsi õhku ning Vendauer hüppas nagu pöörane. Isegi Geréb naeris puu all ning teres ses lõbusas seltskonnas jäi ainult üks nagu tõsiseks: see oli Nemečeki väike nagu. Ta oli külmetanud ja kõhis juba mitu päeva. Ema oli tänaseks talle ära keelanud toast välja minna, kuid väike valgevereline ei võinud toas püsida. Kella kolme paiku oli ta toast välja hiiwinud ning poole neljast õhtuni oli ta saarel puuladvas istunud. Ta ei oleks mingi hinna eest häält teinud. Ehk ütleb, et ta külmetanud on? Veel enam

oleks tema üle siis naerdud ja Gerébki oleks naernud, nagu ta nüüd naeris: hambad päriselt paljad, nii laiali oli suu lahti. Ta ei lausunud sõnagi. Vagusalt kannatas ta, et teda üldise naeru saatel saare rannale viidi ning et kaks Pásztorit teda sääl järve madalasse vette kastasid. Kaks kartustäratavat poissi olid Pásztorid. Teine hoidis kätest kinni, teine kaelusest. Nad kastsid teda kaelanisse vette ning sel silmapilgul olid kõik saarel naeru pärast kõverad. Punasärgid lasksid kaldal lõbusat tantsu, loopisid mütsi üles ning hõiskasid:

— Hoi, hopp! Hoi, hopp!

See oli nende hüüd.

Ning see „hoi, hopp“ sulas kõva naerulaginaga kokku, lõbus käratsus lõikas läbi õhtuse vaikuse väikesel saarel ja kaldal, kus Nemeček kurbade silmadega veest välja vahtis nagu väike konn, seisis Geréb jalad harkis suure häälega naerdes ja pääga väikese valgeverelise poole noogutades.

Siis lasksid Pásztorid lahti ning Nemeček ronis veest välja. Nüüd alles läks päris naer lahti, kui ta veest nirisevaid, saviseid riideid nähti. Väikesest kuuekesest nõrgus vesi ja varrukast liigutades voolas vesi säält välja nagu oleks kannust kallatud. Kõik kargasid tema eest kõrvale, kui ta ennast liigutas, ta oli kui märg puudlikoer. Ning pilkavad sõnad sadasid ta kaela:

— Konn!

— Said juua?

— Miks sa pisut ei ujunud?

Ta ei vastanud ühelegi pilkele. Kurvalt naeratas ta ning katsus oma märga kuube. Sääl astus Geréb ta ette, hambad itsakil, suu pilkaval naerul küsis ta pääd noogutades:

— Oli hää?

Nemeček tõstis tema poole kaks suurt sinist silma ning kostis:

— Hää oli, — lausus ta tasakesti ning lisas juurde:

— Oli hää, palju parem, kui kaldal seista ja minu üle naerda. Ennemini istuksin ma uue aastani kaelast saadik vees, kui et oma sõprade vaenlastega ühes pajas leent keeta. Ma ei hooli sest, et mind vette kasteti. Mineval korral kukkusin ma ise vette, seekordki nägin ma sind siin saarel võõraste keskel. Kuid mind võite teie kutsuda eneste hulka,

TERASPOISS

See katkend on kodumaalt. Autor on kõigile tuntud noorsookirjanik Jüri Parijõgi, teos „Teraspoiss“.

Jüri Parijõgi on sünd. 2. sept. 1892. a. Kunda-Malla v. On kirjanik, kes tunnneb hästi noori, ja noored tema töid. „Teraspoiss“ krooniti tänavu Vabariigi Presidendi kõrgeima auhinnaga.

Ühel õhtul, kui Jaan tagasi tuli köögitoiakonnast, olid poisid kõik erutatult keset tuba ja lugesid paberilehte, mis käis käest kätte.

„Mis sääl on?“ päris Jaan Väinolt.

Väino oli üleni punane ja värises nagu palavikus.

„Mis sääl lahti on?“ päris Jaan veel kord.

„Pärast, pärast räägin, kui juba voodis oleme.“

Jaan ei teadnud juhtumile erilist tähelepanu omistada, seda märkas küll, et poisid korruga kõik vaikseks jäid, ilma vallatuste ja vanaviisi juttudeta voodisse pugesisid.

Nüüd pöördus ka Väino näoga tema poole ja sosistas:

„Kas tead, kata-madin tuleb. Juba anti ukse alt täht sisse. Korrapidaja leidis, ja seda nad lugesidki, kui sina tulid.“

„Mis asi tuleb?“

„Kata-madin.“

Nüüd hakkas Jaan sosistades seletama, et kas täna või homme või mõnel lähemal ööl tulevad teise rühma poisid öösi siia ja hakkavad kedagi peksma. Seda tehakse une pealt. Poisile pannakse padi suu pääle, tekk veel üle, et ei saaks häält teha. Üks istub kaksiti pääle ja teised annavad. Mineval kevadel ühele tehti, poiss oli pärast haige ja läkski varjupaigast ära.

„Mispärast nad sedasi teevad?“

„Noh — kaebamiste ja kitmiste pärast ikka. Ma arvan, et nad nüüd teevad Kitale... et käis kaebamas. Ta ise kardab ka, kogu õhtu värises.“

„Ta võib nüüd õpetajale ära öelda, kui asi teada on ja täht ette saadeti.“

„Ei, seda ta ei tee seda ei tohi teha, seda ei tee keegi. Muidu küll kaevatakse õpetajatele tühiste asjade pärast, aga sellest ei piiksata keegi, see on kohe nii. Küll sa näed, Kita ka ei ütle.“

„Kes seda madint siis teevad?“

„Ma arvan, et Tank ja Krõhva. Nende pääle ta kaebamas käis. Tead küll, selle püssi ja põletamise pärast.“

Jaan kargas voodis istuli.

„Tank ja Krõhva? Vaat seda nad ei saa. Ma valvan, lähen vastu, äratan teised ka üles?“

„Või sa tead, millal nad tulevad? Ega nad kohe tule, mõnikord saadetakse täht terve nädal ette.“

„Siis valvan nädala, valvan kaks nädalat,“ ütles Jaan otsustavalt, „kuid seda nad ei pea saama. Mitmekesi nad tulevad?“

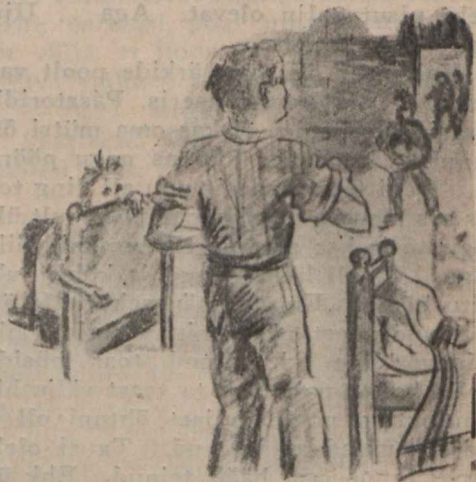
„No nii — nelja-viekesi.“

„Seda saame näha, seda saame näha!“ rõhutas Jaan ja lõi rusikaga vastu voodi äärt. Siis heitis maha ja jäi avasilmi lakke vahtima. Jälle Tank ja Krõhva! Nendega peab ta veel kord jõudu proovima. Saab näha, kes on tugevam, kes jääb peale. Kas tema või nemad?

Ta vähkres kogu öö voodis, silmataitki magamata, korrates vahetpidamata endale: kas tema või nemad! Ta unustas koguni Kita, kelle kaitseks see võitlus pidi tulema, ta tegi selle omaks asjaks. See ei pidanud olema võitlus ainult Kita kaitseks, vaid pidi otsustama, kes jääb pääle, kas Tank ja Krõhva või tema.

Kui ta hommikul voodist tõusis, mustad varjud silmade all, mõistis Väino, et ta oli oma sõna pidanud ega olnud silmataitki maganud.

„Sa ei maganud öösi,“ ütles ta Jaanile.

„Mis te tahate teha?“ raius Jaan.

Soome tüüpiline maastik — järved, saared, mets

„Ei!“ oli lühike ja kindel vastus.
„Kas jõuad vastu panna — millal nad veel tulevad?“

„Kui vaja, olen magamata kogu nädala, olen magamata kaks nädalat.“
„Sa oled terasest poiss.“

Jaan naeratas:

„Võib-olla olen, võib-olla ei ole. Eks näe, kuidas see asi korda läheb. Siis selgub, kes on terasest, kes puust.“

Teisegi öö ootas Jaan magamata, mida sõber kohe märkas ja hoiatas:

„Hea küll, sa oled nüüd magamata, oled kõik need ööd magamata, kuni nad tulevad. Aga sa väsid niiviisi ära, sinust pole pärast midagi vastuhakkajat.“

„Sellele olen isegi mõelnud,“ seletas Jaan. „Täna olen tallitoimkonnas pärast lõunat. Siis lakas magan. Ega nad päeval ikka tule. Kui kauaks jään, otsi mind lakast üles ja ärata.“

Kolmandal õhtul pani Jaan kepid voodisse lina alla.

„Miks sa need sinna paned?“ päris naaber.

„Et voodi oleks halvem, et mul oleks kergem ärkvel olla.“

Kolmandal ööl nad tulidki. Kell võis pool kolm olla, kui Jaan kuulis, et tasakesi avati uks. Jaan piilus teki alt — kõige esimene oli Tank, padi käes; Tanki järel hiilis Krõhva tekiga, teised kolm hiilisid kikivarbail nende järel. Nad lugesid silmadega voodeid — Kita voodi oli ukse poolt kuues. Siis vaatasid nad hiilides ringi ja sööstsid voodi poole. Enne aga, kui nad jõudsid tekki ja patja tõsta, kargas Jaan püsti ja raius kõlavalt ning selgelt:

„Mis te siin tahate teha?“

Päätletungijad kokkusid ootamata ülalusest, lastes padja ja teki langeda.

Siis vandus Krõhva:

„Jantsa, kurat. Miks sa ei maga?“

„Ma küsin teilt veel kord: mis te siin tahate teha?“

Tank alustas hääga:

„Mis see sinu asi on? Tahtsime Kitale madinat teha — seda otsustas meie kohus. Mis ta siis kireb juhatajale kõik ära, mis poisid teevad. Tule kampa, kui mees oled.“

Ta tõstis taas padja ja astus voodile lähemale. Ka teised näisid uuesti tahtvat võitlust alustada.

„Tagasi!“ karjus Jaan täiest rinnast, sööstis ettepoole, jäädes Kita voodi ja päätletungijate vahele.

Poisid ärkasid ja kargasid istukile. Nagu ühest suust kõlas kõikide poiste lõikav kisa läbi ruumi. Väike Lembit — Kita — puges voodi ja seina vehele, värisedes kogu kehast nagu palavikus.

Nüüd ütles Jaan selgelt ning kõlavalt:

„Kui teie nüüd kohe ära ei lähe, siis kutsun õpetaja Karuse...“

Tank ja Krõhva mõõtsid teda musta, hävitava pilguga.

„Kita... Oled ka Kita, kui ära ütled,“ surus Tank läbi hammaste.

„Ei ole Kita,“ raius Jaan vastu nagu rauda tagudes. „Teie teate, ma pole kunagi kellegi päale poole sõnagagi kaevanud, aga kui teie nüüd veel tahate oma madinat teha, siis ütlen ära. Sa tead, Krõhva, ma ei lausunud poolt sõnagi juhatajale, kui sa minu peale valetasid, ma ei õiendanudki asja, vaid seisin tunni nurgas ära... kas ma valetan —?“

„Õige on...“ pomises Lilla häbelikult ja lõi silmad maha.

„Hää, et sa nüüdki seda ütled,“ raius Jaan edasi. „Nüüd teate, missugune mees ma olen. Ma oleksin võinud õpe-

TERASPOISS

tajale ette öelda, et kavatsete tulla, aga ma ei teinud seda. Ma tulin üksi teie viie vastu. Ma valvasin kõik need ööd sellest ajast pääle, kui teie sedeli saat-site, ei maganud silmatäitki. Ma oleksin võinud ka teisi appi kutsuda, ma tulin aga üksi. Ja nüüd ütlen teile otsekohe: kui teie veel kavatsete oma röövkäike teha, siis ütlen õpetajale ära.“

Kõik kuulatasid hiirvagusi, ainult Kita nutulukseid oli kuulda üldise vaikuse sekka. Jaan vaatas oma vastastele otse silma sisse. Nende pilgud leegitsetes esiteks mustast vihast, siis tuhmusid ja laskusid alla. See oli sõnadeta ja füüsilise jõuta võitlus, mis käis ühelt poolt üksiku poisikese ja teiselt poolt kogu salga vahel. Ja üksik jäi võitjaks. Kui Krõhva ja Tank taas oma pilgud Jaanile pöörasid, luges see nendest alistumist, alandust ja häbi. Seda ta oli tahtnudki — ta oli pääle jäänud.

Päätungijad võtsid oma asjad ja kadusid sõna lausumata, kuna Jaan jäi seisma keset tuba, käed surutud rusikasse ja pää jõuliselt püsti.

Teised pääsesid nagu painaja alt. Kas oli madin? Kas tehti ära? Kuidas Jaan vahele sai? päriti üksteiselt läbise-gamini. Kui selgus, et Jaan kõik need ööd oli valvanud, parajal ajal pääle saanud ja röövkäigu nurja ajanud, vaigiti jälle ja vaadati teda aukartusega nagu tolgi õhtul, kui ta üksi nurgas seisis. Siis kostsid läbi vaikuse Jaani voodinaabri imetlevad sõnad:

„Terasest poiss...“

See nimi jäigi nüüd Jaanile külge,

kindlamini kui pesutoas ristitud Jantsa. Nüüdsest pääle hakati teda hüüdma Teraseks või Teraspoisiks.

Kata-madinate lugu ei lõppenud aga veel sellega. Järgmisel õhtul leiti ukse alt sedel: tuleb kata-madin Jantsale. Poisid kokkusid — see oli kättemaks. Lubasid aga kõik kordamööda salkade viisi valvama hakata. Jaan naeratas, kuid arvas, et saab ehk üksigi hakkama.

Teisel õhtul leiti ukse alt aga uus sedel, mis kandis kirja: kata-madin Jantsale, Terasele, jääb ära. Vaevalt oli rühm selle sedeli läbi lugenud, kui Krõhva ja Tank tulid sisse. Jäid Jaani voodi ette seisma ja ütlesid:

„Sa siis ei öelnud härra Karusele ära.“

„Enda pärast poleks läinudki ütlema,“ oli Jaani lühike vastu.

Nüüd ütlesid Krõhva ja Tank peaaegu ühest suust:

„Sa oled täitsa!“

Nad tahtsid talle kätt sirutada, kuid nähes Jaani uhket pilku, tõmbusid tagasi ja läksid vaikides oma tuppa.

Jaan tundis, et ta oli võitnud — täielikult.

Lembit Tuur, Tartu

L.

Suvi

*Kopli taga öitseb lina,
ta'ga võistleb taevastina.
Aasal roosa pääsusilm,
sääl on lastel terve ilm.*

*Toomik puistab öitelund,
õhtutel ei tule und.
Õrnalt kõlab karjakell,
õhtutaevas punab, hell.*

*Tuuleke nii tasane
puhkama toob lainekse.
Võsa taga lepikus
helendamas jaaniuss.*

KOOLIDELE

valmistan ja on ladus:

TULEKAITSE-, JOOGIVEE ja

PESUNÕUSID

spiromeetreid(kopsumahu mõõtm.), petrooli- ja gaasilampe.

Asjatundlik parandus. Üksikosad.

Plekk- ja vasktarvete tööstus

A. NURK

Tartu, Riia 44

Juhani. Kuid meie jalad on kui küpsetatud naerid, enne kui Jukola toas seisame, põleva ahju paistel.

Simeoni. Sää! on siiski meie ainus lootus. Ja selle pärast rutakem. Tuul kasvab juba ja taevavõlv selgib. Rutakem!

Eero. Meie surm on tulnud!

Juhani. Sää! on siis Jukola seitse poega!

Simeoni. Meie häda on hirmus, kuid Jumal taevas on vägev. Rutakem!

Tuomas. Püssid ja paunad aidast välja!

Juhani. Kohutav öö! Siin ähvardab meid paukuv pakane, sää! näljased, ulguvad hundid!

Timo. Oleme hädaohus, nii Valge kui meie ise.

Juhani. Meie ise veel suuremas. Alasti mees, nii olen kuulnud, on hundile talvel meelepärane roog.

Apo. Jukolasse kui pisuhännad läbi öö, enne kui pakane kasvab ja meie vere põletava külmutusega jäässe kisub. Jukola poole üle ulguva Teerimäe! Huntide vastu on meil sõjariistad, kuid pole härmahabemes kuninga Pakase vastu.

Tuomas. Siin on püssid ja paunad. Nüüd püssid õlale ja pambud selga igamees ja kaks hakaku ratsutama, me teised ledume järel nii palju kui võime. Kuid rutakem, rutakem meie surematute hingede nimel!

Juhani. Põhi selgib ja tähed säravad. Ho, hoi! Kuid rutakem!

Apo. Homme viime siit asjad ja riistad, mis tuli meie jättis; homme tuleme ja võtame ka kassi ning kuke. Selle öö peavad nad tuliste ahervarte lähedal küll vastu. Kuid Killi ja Kiiski tulgu meiega ühes teele nagu truud seltsimehed. — Kus nad on?

Tuomas. Neid ei näi. — Vait! kuulakem.

Eero. Nad lippavad meist juba kaugel. Sää!t mäe tagant kostab nende haukumine.

Tuomas. Nad ajavad ilvest, ja nähtavasti on see ilves meie maja lähedal mööda läinud, nii sattusid koerad ta jälile. Kuid ajagu nad oma tahtmist mööda; nüüd peame nad unustama ja oma raske teekonnaga kiirustama.

Juhani. Olgu! Sest elu ja surm on üksteise kasukasse kinni karanud nagu kaks isakaru.

Apo. Nüüd kõik jõud kokku!

Juhani. Meie hinge ja ihu jõud viimse pisarani!

Tuomas. Pidades meeles, et meid kõige armetum surm ootab.

Juhani. Kahelt poolt ootab meid sünge surm. Ho hoi! Nüüd nokk jääs või sooled maas, kui me peatselt libedail õlgedel tule valgel ei seisa. Üks neist kolmest peab sündima tunni jooksul. Kuid nüüd ei aita viivimine, ei kaugeltki, vaid hambaid purres murrann nüüd kas või penikoorma-paksustest jäämagedest läbi.

Simeoni. Katsugem Issanda nimel ja abil.

Juhani. Tema abil. Mis võib siin naisest sündinud mees omast jõust? Kuid olgem tema hää hoole all.

Eero. Mingem ilma mingi viivituseta enam!

Juhani. Ja ilma mingi kartuseta! Mingem nüüd!

Tuomas. Kõik on valmis. Hüpake selga, Eero ja Simeoni, ning hakake Jukola poole ratsutama, kuid nii, et me ikka hobuse kondis püsime, meie, kes jala teie järel lumes laseme.

Nii läksid nad teele: alasti, seljas ainult takune särk, ja igauks oma pauna seljas ning püssi õlal või käes hoides. Nii läksid nad talvisele, õisele teele, pakase eest põgenedes, mis Põhjjala rabasoist nende kallale tormas. Kuid ta ei tulnud ometi kõige hirmsama näoga, ilm ei muutunud seekord siiski kõige valjumaks. Tõsi küll, taeva otsaesine paljastus aegajalt, kuid purjetavad pilved peitsid selle jällegi, ning tagasihoidlikult lõõtsus põhja tuul. Vennaksed olid ka külmaga tuttavad, mõneski paakuvas pakases oli nende nahk paksuks pargitud, ja varem olid nad vallatute poisijõnglastena tihti tundide kaupa palja jalu hangedes tallanud. Kuid kole, kohutavalt kole oli nüüd siiski nende teekond Impivaarast Jukolasse. Ägedalt kihutasid nad edasi, südames ahastav hirm. Ees, Valge seljas ratsutasid Eero ja Simeoni, teised jälgisid jootes nende sabas, tallates laane lund, mis jooksust ümberringi tuiskas. Kuid Impivaara raiesmaal, hoõguva kerise lähedal, istusid kass ja kukk, nukralt kuustuvasse tulle piiludes.

Pál-tánava poisid
võite mind meelitada, võite mulle kint-
gitusi anda, missuguseid aga soovite,
mul ei ole siiski teiega tegemist. Ja
kui te mind veel kord vette kastate ja
kui te sada korda ja tuhat kordki mind
vette kastate, siiski tulen ma siia hom-
me ja ka ülehomme. Küllap ma kuhugi
poen, kus teie mind ei märka. Ma ei
karda teie hulgast kedagi. Ja kui teie
meie juurde Pál-tánavale tulete meie
maad ära võitma, siis tahame ka meie
sääil olla! Ja tahame teile näidata, et
kus meiegi kümnekesi oleme, sääil ko-
guni teist keelt oskame kõnelda, kui
mina siin nüüd räägin. Kerge oli minu-
ga valmis saada! Kes tugevam, see ka
võidab. Pásztorid võtsid muuseumi aias
minu kuulid ära, sest nemad olid tuge-
vamad. Nüüd jälle viskate mind yette,
sest teie olete tugevamad! Kerge on
kümnel ühe vastu! Kuid mina ei kae-
ba. Võite mind ka peksa, kui teile meel-
dib. Kui ma ei oleks tahtnud, oleksin
võinud olla vette minemata. Kuid ma ei
astunud teie sekka. Ennemini visake
vette ning lööge maha, kuid minust ei
saa siiski äraandjat, nagu keegi, kes sääil
seisab... sääil...

Ta sirutas käe välja ning näitas Ge-
rébi poole, kellel nüüd naer kurku kinni
jäi.

Sügavat vaikust segas Nemecek:

— Võin ma ära minna?

Keegi ei vastanud. Ta kordas küsi-
müst:

— Kas teie ei löö mind maha? Kas
ma võin lahkuda?

Ja kui ka nüüd keegi temale ei vas-
tanud, läks ta rahulikult, aeglaselt sam-
mul silla poole. Ükski käsi ei tõusnud,
ükski poiss ei liikunud oma kohalt. Kõi-
kidel oli tundmus, et see väike räbal poi-
sike on tõsine kangelane, täismees, kes
väärt oleks täiskasvanud inimene ole-
ma... Kaks sillal seisvat vahti, kes se-
da juhtumist otsast lõpuni olid näinud,
vaatlesid teda imestades, teda kinni pi-
dada ei julgenud kumbki. Kui Ne-
mecek sillale astus, kajaski Ats Feri sü-
gav põrisev hääil:

— Au anda!!

Saarel vaatasid punasärgid segaselt üksteise
otsa. Ats Feri seisis lagendiku keskel ning
laskis pää longu. Sääil astus Geréb tema ette,
valge kui lumi. Ta pomises midagi:

— Sa tead... ma palun sind... — algas ta.

Ats Feri pööras talle selja. Siis läks Geréb
tagasi vaikiva poisterühma juure ning jäi va-
nema Pásztori ette seisma.

— Sa tead... ma palun sind, — ütles ta ka
sellele.

Kuid Pásztor tegi pääliku eeskujuga järele.
Temagi pööras Grébile selja, kes nüüd nõutult
seisma jäi. Ta ei teadnud, mis teha. Siis lau-
sus ta surutud häälel:

— Nagu näha, võin minagi minna.

Sellegi pääle ei vastanud keegi. Ning nüüd
läks ta sedasama teed mööda minema, kust al-
les väike Nemecek oli läinud. Kuid talle ei
annud keegi au. Vahid toetasid silla käsi-
puie najale ning vaatasid vette. Ning Gerébi sam-
mud kadusid botaanikaiaia vaikusse...

Kui punasärgid niimoodi oma keskele olid
jäänud, nihkus Ats Feri oma paigast ning läks
vanema Pásztori juure. Läks rüsinale ta vas-
tu, nii et ta nägu tema nägu puutus. Vaikselt
küsis ta siis:

— Sina võtsid sellelt poisilt muuseumi aias
kuulid ära?

Pásztor vastas vaikselt:

— Võtsin.

— Ka noorem vend oli sääil?

— Oli küll.

— Oli „einstand“?

— Nõnda küll.

— Kas ma ei ole keelanud, et punasärgid ei
tohi väikestelt väetimitailt lastelt kuulid röö-
vida?

Pásztorid vaikselt. Ats Feriga ei olnud nal-
ja. Päälük vaatas valjult nende poole ning lau-
sus vasturääkimist kannatamata häälel, kuid
rahulikult:

— Ujutage endid!

Pásztorid vaatasid arusaamatult tema otsa.

— Kas teie ei mõista? Nõnda, kuidas olete,
kogu riietega. Nüüd ujuge teie.

Ning kui ta mõne näol naeruvinet nägi, üt-
les ta:

— Kes aga mõtleb naerda, läheb samuti
ujuma.

Selle järele kadus kõigil isu naermiseks.
Ats vaatas Pásztorite poole ning ütles nüüd
juba kurja häälega:

— Noh, minge suprema. Kaelani. Üks-kaks!

Ta pööras poisterühma poole:

— Silmad teisale! Ei ole tarvis neid vaa-
data.

Punasärgid pöörsid kannu päält ümber ja
keerasid seljad järve poole. Isegi Ats Feri ei
vaadanud, kuidas Pásztorid iseendid karista-
vad. Pásztorid aga läksid pahaselt vähehaaval
järve ning istusid sõnakuulekalt kaelani vet-
te. Poisid ei näinud seda, vaid kuulsid ainult
vee solinat. Ats Feri vaatas järve poole, et
selgusele jõuda, kas mõlemad poisid ka tõesti
kaelani vees on. Siis andis ta käsu:

— Odad alla. Minna.

Ning ta viis salkkonna saarelt minema. Va-
hid pühusid laterna ära ning ühinesid nendega,
kes takti sammul üle silla astusid ning botaa-
nikaiaia tihnikusse kadusid...

Kaks Pásztorit ronis veest välja. Nad vaa-
tasid teineteise otsa, siis pistsid nad käed tas-
ku, nagu neil viisiks oli ning nemadki läksid
minema. Mitte musta ega valget ei kõnelnud
nad teineteisega ja häbenesid iseendid väga.

Saar aga jäi tühjaks kuuvalge kevadise õhtu
vaikusse...

AGU-PEERNA

Värdis kiru: SOOME SILD

Onuke, nüüd on mul päris suur rõusõnum ehk halleluuja! Tädi ütles juba, et mis nüüd aga viga — Värdis keeled suus ja maailm lahti!

See oli üsna koolitöö alguses, kui õpetaja tuli jälle veidi pühalikuma näoga klassi — ma tõmbusin juba aegsasti Kusti selja taga kõssi, et tea mis epistel jälle tuleb. Aga ei tulnud kedagi, õpetaja ütles: „Ma sain Soomest ühe õpilase aadressi, kes sooviks meie õpilastega astuda kirjavahetusse. Kes siis!...“ — „Mina!“ rōkkasin mina häämeelega, sest murepilved minu saatustaevas klaarisid seks korraks ära ja olin valmis kas või tiiktaati ehk etteütlust kirjutama. Õpetaja imestas. Mul enesel küll süda löi juba kõhelema, et tea seda kirjastamist ühti — mul ju need trükivead... Õpetaja ütles, et meil ju varsti hõimupäev ja on hää kui juba noored hõimuliiklemist teevad, „sest nii ehitame kõige kindlamini ‚soome silda!‘“ Ma olin ka kuulnud ikka soome sillast, et ehitatakse või sedasi, aga valmis ei saa.

Ma tahtsin oma soomlasele rõõmu valmistada ja tegin hiiglama plaani ehk arhitekti selle silla jaoks (ma ju tunnen asja — ojale ehitasin kaks purret pääle). Joonistasin ka Atlasis kaardile otse põiki üle lahe uhke silla. No oli tore. Aga õpetaja vaatas mu kirja läbi — need vead ja vigurid! — ja naeris mu terve klassi ees välja: „„Soomes silda“ ei ehitata palgijuppidest, vaid ühise sõpruse ja arusaamise teel!“ Nojah, kava oli ikka uhke küll ja eks ma kirjutanud sellest ka soome sõbrale. Jutustasin talle ka oma koolielust ja küsisin, kas Soomes ka klas-

sitoid tehakse ja kas sääal on ka koolimajadel nurgad selleks ehitatud, et õpilasi võiks sinna seisma panna. Ütlesin, et kui meil sel talvel jällegi lund ei tule, siis tuleks meie koolid Soome üle viia, saaks sääal ühiselt suusamaratoni teha ja küll siis ka sõprus areneks. Ainult sellest on kahju, et ikke päris silda ehitada ei saa, oleks tore jalgrattaga Soome sõita, poleks karta merehaigust ega kedagi. — Õpetaja ütles, et kirjale tuleb panna 15-sendine mark. Ma arvasin, et see pole ikka õige, vast ei lähe kiri kohale — harilikult peab ju olema 10-sendine mark — ja tahtsin viielise panna siis kirja sisse, aga õpetaja tegi sellegi asja selgeks.

Kuidas ma seda kirja ootasin! Iga päev käisin postiagendi juures küsimas, kas mulle on tulnud. „Soomest!“ kõhatasin ja lõin rinna ette. Aga ei olnud, mitu päeva pidin ootama. Aga siis oli! Pidin kohe hundiratast viskama, aga arvasin, et saan niiviisi surma ja jääbki mul teadmata, mis soomlane kirjutab. Aga ei tahtnud ise ka avada, arvasin koolis terve klassi ees oleks kõige toredam. Kõik imestaks, et Värdis on ikka poiss küll. Õppisin kõik kenasti (esimest korda sel aastal), et siis pole kellelgi kedagistki ütelda. No võttis higistama küll!

Kõigi silmad ehk läätsad sihtisid mind nagu mõnda imelooma ehk geeniust, kui õpetaja klassi ees kirja avas. Alguses oli „Rakas Värdis!“ ja siis edasi, millest ma alul midagi aru ei saanud — oli nagu midagi aga ei olnud ka. Ühiselt arutades saime ikka kirjast jagu. Kirjutas kenasti küll see ‚suomen poika‘, nagu päris autor ehk kirjanik. Jutustas maast ja rahvast, ka koolist kirjutas, et nurgad on sääal nagu siingi...

Nüüd on meil koolis soome keel moes. Rehemäe Eedi on jõudnud kõige kaugemale — tema kohendas oma muraku ümber. Nüüd ütleb igal hommikul õpetajale: „Paluksin vabandusta, minulla on tänä harjudukset tegemädä!“ Kui meie kool viidaks üle Soome — talveks nimelt —, ega me siis hätta ei jääks, Eedi oleks meile tõlgiks ehk leksikoniks. Kirjutasin ka Sinust, onu, ja meie lehest Soome. „Poika“ saatis Sinule ja lehelugejaile tuhat hõimutervitust!

Sinu Värdis!

Soome-ugri hõim on ajaloo kestes olnud õige tihedais kokkupuuteis teiste rahvastega. Praegu on aga soome-ugri hõim muutunud teatava määrani ülemaailmiseks kultuuriteguriks, kelle tegevuse ulatus oleneb ta sisemisest jõust.

Pääle hõimurahvaste tuletame meelde väliseestlasi, meie suguvendi, kes asuvad praegu väljaspool Eestit. Kõige rohkem asub väliseestlasi Venes, umbes 160 000, siis Põhja-Ameerika Ühendriikides, umbes 25 000, Lätis umbes 8 000, Kanadas, Austraalias, Argentiinas ja Brasiilias mõni tuhat igal maal, Soomes üle tuhande, teistes maades mõned sajad, kümned ja üksikud. Sidemete loomine väliseestlastega on edenenu rahuldavalt. Mõned perekonnad Austraaliast on toodud meie valitsuse kulul kodumaale. See kõik näitab, et me pole unustanud oma suguvendi ka kaugel maal.

Rahvaste ajalugu ja saatus on meid paisanud laiali, kuid meie ühtekuuluvustunnet pole ta suutnud hävitada.

Jäägu see sisemine ühtekuuluvuse-tunne meile ka edaspidi püsima ja aida-ku see meie kodumaad viia vastu veelgi paremale tulevikule.

E. Looga

Nädala tähtsamat

Liivi rahvamajale pandi nurgakivi paljude väliskülaliste osavõtul Lätis, Kuramaal. Pidulikul toimingul viibisid Eesti, Läti, Soome ja Liivi esindajad.

Septembri kuu kalaeksport tõusis 170.000 kg-le. Tähtsaimad eksportkalad olid angerjad (120.000 kg) ja kohad (29.000 kg).

Suurmeister S. Flohr Tartus

Malemaailmameistrikandidaat Salo Flohr saabus Tartu, kus peatub umbes kaks nädalat, et hiljem koos meie suurmeister Keres'ega sõita Hollandi suurturniirile.

Kinnitati valdade reform, uued piirid valdades hakkavad maksma 1. apr. 1939.

JUHTUM

- „Kuidas murdis Juku oma jalaluu?“
— „Väga lihtsalt! Kas näed neid treppe sääl teispoole maja?“
— „Jaa, aga mis sellest?“
— „Juku ei näinud neid.“

I. Veermäe, Rakvere N.

„KUREKS“ VEETUD

Kusti: „Kalle, too õige mulle üks pudel limonaadi.“

Kalle: „Anna raha!“

Kusti: „Ja — raha eest on kerge tuua, too ilma rahata ka.“

Kalle läheb poodi ja tuleb pudeliga tagasi.

Kalle: „Noh, joo, Kusti!“

Kusti: „See on ju tühi pudel.“

Kalle: „Jaa — täiest pudelist on kerge juua, aga joo tühjust pudelist ka.“

K. Raig, Vastse-Kuuste N.

MIKS VELLO NUTTIS?

Vello tuleb tuppa ja nutab.

Ema: „Velloke, miks sa nutad?“ —

Vello: „Mul-mul oli 5 senti, aga ma kaotasin ta ära.“ —

Ema: „Ära nuta, pojake, säh, siin on sulle uus 5 senti.“

Kuid Vello nutab edasi.

Ema: „Miks sa siis veel nutad?“ —

Vello: „Oleks mul endine raha ka alles, siis oleks mul praegu 10 senti.“

VÕTKE LIHA KAH!

On kartulivõtmine. Töölised lähevad keskpäevale. Kõik istuvad lauda ja hakkavad isuga sööma. Ka liha on laual. Perenaine lausub: „Võõrasrahvas, võtke liha kah, umarahvas noh...!“

Võõrasrahvas jääb aupaklikult ootama.

„Umarahvas“ võttis aga liha äragi ja rohkem sääl ei olnudki. Vaat siis, võõrasrahvas võtke liha kah...!

SPORT

Meie spordi suviseid suurvõite

EESTI-BM

Enneolematu vaimustustorm staadionil

Järjekorras oli see kümnes turniir jalgpallis kolme Balti rahva vahel. See-ga juubeliturniir, peetuna Tallinnas, Balti riikide moodsamal staadionil. Siia kogunesid kolme rahva äravalitud nahkuuli-veeretajad, kõigil sihiks viia oma kodumaale Balti meistri tiitel. Suurima siiski uskusid endil olevat selle soovi lätlased, kui eelmise aasta tiitlikandjad. Nende kaasmaalased ihkasid näha suurt ning tähtsat võitu. Kaugelt üle tuhande lõunanaabritest ei põlanud paljaks, s õ i t a a i n u l t s e l l e k s T a l l i n n a s s e, et näha, kuidas Läti meeskond kolmat korda järjest hangib endale Balti meistri-krooni. Selles olid kindlad need pallihullud, veel kindlam aga lätlaste meeskond ise.

Kuidas see's juhtus, et lätlased läksid koju kurbadena?

Süüdi olid eestlased. Need mängisid hästi. Liiga hästi selleks, et lätlaste lootused oleksid täitunud. Sest lätlased ei mänginud ju halvasti — nad ei ka o t a n u d ü h t k i v ö i s t l u s t, k u i d e i v ö i t n u d k a ü h t k i m ä n g u.

Turniiri avapäeval juba üllatasid eesti poisid. Esimesel poolajal vasaksisemise Veidemann'i löökidest Eesti asus juhtima Leedu vastu 2 : 0. „See tappis kõik meie väljavaated!“ tunnustas pärast leedulaste pallijuht Cerekas. Ja nõnda lõppes 6000-päise rahvahulga rõõmurõkate saatel Eesti-Leedu 3 : 1, sest Uukivi meisterdas II poolajal ühe värava lisaks ja leedulasedki pääsesid „kuivast“.

Teine päev meie rõõmuks ei andnud võitu lätlastele. Leedulased tulid toime kangelasteoga ja mängisid lätlastega viigi 1 : 1. Lätlased teadagi olid ette kindlad oma võidus, ega pannud leedulaste vastu mängu 3—4 paremat meest, soovides lasta neil puhata, et Eesti vastu nad oleksid seda enam löögihoo. Näete aga, kuidas läks!

Finaaliks kujunes võistlus Eesti-Läti.

Nr. 3 lk. 15

See meelitas staadionile üle kümne tuhande eestlase, kellele lisanes ligi paar-tuhat lätlast, kes olid voorinud Tallin-nasse küll autodel, küll raudteel.

Mäng ise — turniiri väärtuslikem — I poolajal olid ülekaalus eestlased ja Kass pani kirja selle ülekaalu — 1 : 0. Teisel poolajal tasusid lätlased meie võiduvärava ja hakkasid üritama võiduvä-ravat omale. Staadionilt nähti, et lät-laste vasakäär lõi palli meie väravasse. Rahvahulka läbistas värin. Kohtunik aga ei tunnustanud seda palli väravaks ning rahval veeres kivi südamedelt. Mi-nutid otsekui venisid — mäng ei taht-nud kuidagi lõppeda. Nii tundus päält-vaatajaile, sest nad teadsid, et viigist piis- eas eestlaste meistrikutulekuks.

Ja kui kõlas lõppvile, algas määratu vaimustustorm. Kübarad, jalutuskepid jne. lendasid õhku, rõõmu pärast roniti pinkidele ja hüpeldi või langeti kaela naabrile. Korraga vaibus see metsik ki-sa ja selle asemel kaikus kümnesttuhand-dest suust võimas hümn. See toimus sellise jõulisusega, sellise hingestatuse-ga, nagu seda meil vististi varem pole kuuldud. Ja meie pääminister Kaarel Eenpalu lõi poodiumil jalutuskepiga takti ning rahvas laulis. Paljudel olid silmis rõõmupisarad. — Balti kari-kas oli jäänud meie kodu-maale. Enel.

E. Rütell diivanitööstus

Aleksandri 15 (kino „Apollo“ m.) Tartu

Soovitan laost moodsaid diivaneid, garnituure ja kušette. Tellimiste täitmine. Koolidele erisoodust.

SPILASLEHT

VOOKUTAMAARAHVAPAR

Lahendid ära saata 31. okt.

Tänased auhinnad:

1. H. Mäelo „Pärt on minu sõber“
2. Mäeoja „Halla“
3. Topelius „Pilvehiiglane“

8. HÕIMUMÕISTATUS

(5 punkti)

1. 1, 2, 3, 4, 5, 6, 3, 5, 7, 3, 8, 9, 5, 4
2. 5, 10, 11, 12, 13, 6, 10, 7, 14, 15, 4
3. 1, 15, 12, 12, 1 — 3, 12, 2
4. 6, 16, 6, 4 — 6, 11, 6, 17, 4, 2, 3

5. 1, 2, 3, 4, 5, 2, 3, 2

6. 6, 2, 3, 7, 4, 3, 2

7. 7, 2, 8, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 9, 14, 4, 14

8. 3, 9, 14, 14, 2, 14, 1, 15, 6, 15, 9

9. 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8

10. 4, 8, 8, 9, 10, 4

11. 5, 11, 8, 12, 13 — 14, 15, 10, 16, 4, 17

12. 1, 4, 10, 4, 8, 15, 16, 9

Mõistatus lahendada arvmõistatuse meetodil, kusjuures igale numbrile vastab üks kindel täht.

Iga kasti (s. o. 4 rea) kohta on maksev uus numeratsioon.

Tähendused

1. Esimene Eesti President
2. Eesti kirjanduse monumentaalteoseid.
3. Meie spordikuulsusi
4. Eesti kunstnik — Eesti kujur
5. Vennasrahva eepos
6. Soome poliitikategelane ja hõimusõber
7. „Maailma Matti“ eesnimi ja nimi
8. Kuulus soome kirjanik
9. Ungari päälinn
10. Vägevamaid ungari väejuhte
11. Kuulsad ungari kirjanikud
12. Järv Ungaris.

9. KAS „JA“ VÕI „EI“

(3 punkti)

1. Eesti võitis Balti turniiri jalgpallis 4 punktiga Läti 2-p. ja Leedu 1 p. ees ( )
2. Romaani „Külmale maale“ autoriks on Oscar Wilde ( )
3. Euroopa meister kuulitõukes on eestlane Kreek ( )
4. Maailma suurim raamatukogu asub Chicagos ( )
5. Näidendi „Niskamäe naised“ autoriks on H. Vuolijoki ( )
6. Rahvasterändamine algas a. 375 ( )
7. Eestlased võitsid Ümera lahingu a. 1210 ( )

8. Juhan Liiv suri 1938. a. kevadel ( )
9. Maailma kõrgeim mägi on Mount-Ewerest. ( )
10. 1936. a. oli Soome Vabariigi Presidendiks P. E. Svinhufwud ( )

10. TUNNE EESTI KIRJANDUST!

(2 punkti)

1. — — — — — mus,
2. — rek,
3. — — — — — tel,
4. — — — — — poeg,
5. — — — — — dus,
6. — — — — — son,
7. — — — — — der,
8. — — — — — ke,

Igale kriipsule vastab üks silp, kusjuures sõnade vahe on märgitud komaga. Õigel lahendusel annavad lahendite esitähed tuntud Eesti kirjaniku nime, kes on eriti tuntud masslavastuste autorina. Iga lahendi viimane silp on antud.

1. Esimene eestikeelne raamat. 2. Tegelane A. H. Tammsaare „Tõde ja õigusest“. 3. H. Raudsepa lavateos. 4. Ed. Vilde jutustuste kogu. 5. J. Semperi romaan. 6. „Rahvavalgustaja“ autor (end. nimi). 7. Eesti tuntuim naislüürik. 8. K. A. Hindrey ajalooline romaan.

KÕIK ÕPILASED ja lastevanemad teavad,

et soodsam ostukoht koolitarvete alal on

K. JAIK

Tartu, Suurturg 11

TOIMETUSELE SAADETUD

„Eesti Hõimu“ aastaraamat

Nagu mullu, nii ilmus ka tänava hõimupäevadeks „Eesti Hõimu“ aastaraamat. See sisaldab õige üksikasjalise ülevaate möödunud hõimuaasta sündmustest, läkituse hõimupäeviks, artikli meie keeleuenduse juhlilt mag. Joh. Avikult, pärissoomlaste vanasõnu jne. Eritrükina on aastaraamatule juurde lisatud eriti aktuaalset ainekku hõimupäeviks, mis sisaldab K. E. Söödi tõlke ungarlaste teisest rahvushümnist „Szozat'ist“ (M. Vörösmarty töö, eesti keeles „Üleshüüd“) ja J. Parijõe hõimukõneks sobiva kirjutise „Eesti ja Soome“.

„Eesti Naine“ nr. 9, „Eesti Kool“ nr. 7, „Taluperenaine“ nr. 9, „Sõdur“ nr. 39, „Eesti Kirjandus“ nr. 9, „Laste Sõber“ nr. 39—44, „Eesti Noorus“ nr. 9, „Valistuksen Lastenlehti“ ja „Nuori Voima“.

Toimetuse ja talituse: Tartu, Võidu 10. Õ/k. „Koolivara“, telef. 8-29. Tallinna abitalitus: „Kooli-Kooperatiiv“ S.-Karja 19, telef. 456-32. Posti jooksev arve nr. 2188. Vastutav toimetaja: M. Nurmik. Tegevtoimetaja ja talitusjuht: E. Tõnismaa. Väljaandja: Tartumaa Õpetajate Liit. „Õpilaslend“ ilmub üks kord nädalas (25 n-rit õppeaasta jooksul). Tellimishind postiga: aastakäik (25 nr.) — kr. 2.00; (15 nr.) — kr. 1.40; (10 nr.) — kr. 1.00; (5 nr.) — kr. 0.50. Kuulutuse hind: lehe ees 15 s. mm, mujal 7 s. mm. Trükikoda J. Mällo, Rüütli 4, Tartu, 1938.

EESTI
RAHVUSRAAMATUKOGU
AR